

گزارش همایش ملی روز جهانی آینده

حوزه آینده‌پژوهی

۱۹ اسفند ۱۴۰۲

تاریخچه، دلایل و اهداف برگزاری همایش ملی روز جهانی آینده

«روز جهانی آینده» روز بهانه‌ای برای گفتگو درباره آینده، تلاش برای ترویج و توسعه دانش آینده‌پژوهی، و تلاش برای ساختن آینده‌ای بهتر است. روز جهانی آینده تلاش‌های جهانی بشر را در زمینه پیش‌بینی برجسته می‌کند، فرآیندهای هوش جمعی را پرورش می‌دهد، تحقیق درباره آینده‌اندیشی و کاربرد آن را در زمینه‌های مختلف ترویج و افزایش می‌دهد.

سال ۱۴۰۲ یازدهمین سالی است که روز اول مارس (مصادف با ۱۱ اسفند) بزرگداشت «روز جهانی آینده» به عنوان یک رویداد جهانی توسط فدراسیون جهانی آینده‌پژوهی (wfsf.org) اعلام شده و برگزار می‌شود. هر ساله در اول مارس مراسم روز جهانی آینده با همکاری انجمن آینده‌پژوهان حرفه‌ای (afp.org) و پروژه هزاره سازمان ملل (millennium-project.org) در کشورهای مختلف جهان برگزار می‌شود. یونسکو (سازمان آموزشی علمی و فرهنگی سازمان ملل متحد (www.unesco.org)) نیز از سال ۲۰۲۱ و به رهبری امارات متحده عربی و با تصویب شورای عمومی یونسکو، دو دسامبر (۱۲ آذر) را (که همزمان با روز ملی امارت متحده عربی است) به عنوان روز جهانی آینده اعلام کرده است. (<https://www.unesco.org/en/days/world-futures>).

با توجه به قدمت فعالیت‌های آینده‌پژوهی در ایران، چند سالی است که ۱ مارس (۱۱ اسفند) به عنوان روز جهانی آینده در ایران مورد توجه بوده و همایش‌هایی در این زمینه برگزار شده است. همچنین، **با توجه به قدمت آینده‌پژوهی در ایران** و سابقه برگزاری رویداد روز جهانی آینده از یک سو، و از سوی دیگر منتسب بودن روز جدید جهانی آینده به امارات، امسال با توجه به تعطیلی روز جمعه ۱۱ اسفند و برگزاری انتخابات مجلس در این تاریخ؛ تصمیم گرفته شد این رویداد و گرامی‌داشت روز جهانی آینده در تاریخ یکشنبه ۱۳ اسفندماه ۱۴۰۲ برگزار شود.

امسال موسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی (مرکز آینده‌پژوهی) به عنوان نخستین مرکز تخصصی آینده‌پژوهی کشور، این رویداد را با مشارکت «پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی» به عنوان نخستین و بزرگترین پژوهشگاه علوم انسانی کشور برگزار نمود.

اهمیت روز جهانی آینده

در بیان اهمیت توجه به آینده و برگزاری رویداد این روز باید گفت: در دوران کنونی که تغییر سریع سیاسی، اقتصادی، فناورانه، اجتماعی و ... سرعت گرفته و دورنمای آینده را هرچه بیشتر توأم با ابهام، عدم قطعیت و بی‌ثباتی خواهد ساخت، چنین رویدادی می‌تواند فرصت و بهانه‌ای برای کسب آمادگی بیشتر برای مواجهه با آینده تلقی شود. این وضعیت به ما یادآور می‌شود که برای بقا و پیشرفت در دنیای آینده، باید از رویکرد آینده‌نگر و دانش آینده‌پژوهی برخوردار بود. کلان‌روندها و تغییر و تحولات جاری، بیانگر آن است که دگرگونی‌های مهمی در حال شکل‌گیری است و در این شرایط پرابهام و دچار عدم قطعیت، دانش آینده‌پژوهی می‌تواند به بشر کمک کند تا مواجهه‌ای موثرتر و مفیدتر با آینده داشته باشد.

به عنوان نمونه، مطالعه نشان می‌دهد «آمادگی برای آینده» یک شاخص جدید و مهم برای موفقیت شرکت‌هاست. یک بررسی هفت ساله (۲۰۰۸-۲۰۱۵) که در ۲۰۱۸ منتشر شده، نشان می‌دهد: شرکت‌هایی که آینده‌نگاری می‌کنند، حدوداً ۳۳٪ سودآوری بیشتری دارند. شرکت‌هایی که آینده‌نگاری می‌کنند، به طور متوسط ۲۰۰٪ رشد بیشتری دارند. شرکت‌های فاقد آینده‌نگاری، دچار افت عملکردی ۳۷٪ تا ۱۰۸٪ درصدی می‌شوند.

با توجه به روند تغییر و تحولات آینده و نیاز به افزایش هشیاری نسبت به آینده، کسب و ارتقای «سواد آینده» می‌تواند به جامعه کمک کند تا در شئون مختلف با آگاهی و هشیاری بیشتر رفتار نماید. همچنین دانش تخصصی آینده می‌تواند دولتمردان و صاحبان کسب و کارها را به سمت مسیر درست در جهت دستیابی به آینده‌ای بهتر و روشن‌تر هدایت نماید.

در عین حال و به جز اهداف عمومی، این همایش به طور خاص برای بخش دفاعی از جنبه‌های مختلف اهمیت داشته و دارد:

- برای بخش دفاعی به عنوان پیشتاز فعالیت‌های آینده‌پژوهی در کشور، اهمیت دارد در این عرصه حضور فعال داشته باشد تا ضمن ایفای نقش خود و رونق بخشیدن به آن، جایگاه خود را در این زمینه حفظ نموده و ارتقا بخشد.

- برای بخش دفاعی اهمیت دارد با توجه به نیازهای مهم و راهبردی از یک سو و محدودیت ظرفیت‌های درونی از سوی دیگر، با نهادها، افراد و ظرفیت‌های آینده‌پژوهی ملی در تعامل باشد.

- برای بخش دفاعی اهمیت دارد در جریان آخرین تغییر و تحولات راهبردی فراملی و فروملی قرار گرفته و از این آگاهی در راستای تقویت هوشمندی و تصمیم‌گیری بهتر استفاده نماید.

- برای بخش دفاعی اهمیت دارد پیشرفت‌های آینده‌ساز، دیدگاه‌های تحول‌آفرین و رویکردهای آینده‌گرای خود را به جامعه معرفی نماید.

محورهای همایش ملی روز جهانی آینده

اهداف و محورهای همایش ملی «گرامی‌داشت روز آینده» با کمک فکری کمیته علمی همایش به صورت زیر تنظیم شده است:

بررسی تغییر و تحولات راهبردی آینده

نگاهی به فناوری‌های شالوده‌شکن نوظهور و آینده‌گرا

توسعه شبکه آینده‌پژوهی

سازماندهی جوامع تخصصی آینده‌پژوهی

معرفی طرح‌های تحول‌آفرین و آینده‌ساز

عرضه ظرفیت و توانمندی دانشگاه‌ها و مراکز علمی در زمینه آینده‌پژوهی

آشنایی با نیازمندی‌ها و تقاضاهای آینده‌پژوهی سازمان‌ها و شرکت‌ها

نمایشگاه آثار برجسته و دستاوردهای آینده‌پژوهی کشور
نمایشگاه جدیدترین و مهم‌ترین کتاب‌های تخصصی آینده‌پژوهی
رونمایی از نخستین بانک جامع آینده‌پژوهی کشور
تقدیر از فعالان و برگزیدگان آینده‌پژوهی

این همایش، با دعوت از نهادهای موثر و مراکز تخصصی آینده‌پژوهی کشور، در واقع یک گردهمایی شامل متخصصان و صاحب‌نظران آینده‌پژوهی و کاربران آن است. این رویداد از یک سو بستر برای تعامل با جامعه آینده‌پژوهان کشور و کسب اطلاع از ظرفیت‌های آینده‌پژوهی و آشنایی بیشتر تغییر و تحولات آینده است؛ و از سوی دیگر، فرصت مغتنمی برای معرفی رویکرد آینده‌گرایی نهادها، شرکت‌ها و سازمان‌ها بوده و بستری برای طرح نیازمندی‌های آن‌ها در زمینه مطالعات آینده‌پژوهی است. حضور در چنین رویدادی برای هر سازمان‌ها و افرادی که دغدغه آینده را دارند، فرصتی مغتنم است.

اقدامات پیش از برگزاری همایش ملی روز جهانی آینده

با توجه فرصت کم و محدود برای برنامه‌ریزی و برگزاری همایش، فعالیت‌ها و اقدامات مختلفی پیش از برگزاری همایش صورت گرفته است که به صورت خلاصه عبارتند از:

(۱) تعامل، مکاتبه و برگزاری جلسات متعدد با نهادها و مراکز مرتبط آینده‌پژوهی در سطح ملی

(۲) تعامل، مکاتبه و برگزاری جلسات متعدد با نهادها و مراکز مرتبط آینده‌پژوهی بخش دفاعی

(۳) تعامل، مکاتبه با مراجع ذی‌ربط در معاونت عتف ستاد کل نیروهای مسلح

(۴) تعامل، مکاتبه و برگزاری جلسه با ریاست موسسه و مبادی ذی‌ربط جهت هماهنگی محتوای علمی و اجرایی

(۵) تعیین دبیر علمی همایش

(۶) تعیین دبیر اجرایی همایش

(۷) تعامل و هماهنگی با سخنرانان کلیدی همایش

(۸) بررسی، تعامل و هماهنگی با اعضای پنل تخصصی و تعیین موضوعات قابل ارایه

(۹) شناسایی، بررسی و انتخاب اعضای کمیته علمی همایش

(۱۰) شناسایی، بررسی و انتخاب هیات داوران همایش

(۱۱) شناسایی، بررسی و انتخاب محل برگزاری همایش

(۱۲) طراحی و چاپ پوستر و دعوت‌نامه، اطلاع‌رسانی از طریق شبکه‌های اجتماعی

۱۳) طراحی و پیاده‌سازی بانک جامع آینده‌پژوهی برای نخستین بار

۱۴) با توجه به رایزنی‌ها و تعاملات صورت گرفت، همکاری و مشارکت مراکز زیر در همایش مذکور محقق شد:

۱) معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش بنیان ریاست جمهوری

۲) مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری

۳) مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

۴) پژوهشگاه مطالعات راهبردی مجمع تشخیص مصلحت نظام

۵) دانشگاه تهران (دانشکده حکمرانی)

۶) دانشگاه بین‌المللی امام خمینی «ره» (پژوهشکده آینده‌پژوهی)

۷) دانشگاه علامه طباطبایی

۸) دانشگاه شهید بهشتی

۹) دانشگاه علم و صنعت ایران

۱۰) دانشگاه خواجه نصیرالدین طوسی

۱۱) دانشگاه اصفهان

۱۲) پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

۱۳) پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی جهاد دانشگاهی

۱۴) پژوهشگاه مطالعات فرهنگی، اجتماعی و تمدنی

۱۵) مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور

۱۶) مرکز مطالعات راهبردی و آموزش وزارت کشور

۱۷) پژوهشگاه نیرو

۱۸) پارک علم و فناوری کشاورزی و منابع طبیعی

۱۹) دانشگاه غیرانتفاعی ایوان کی

۲۰) دانشگاه غیرانتفاعی طلوع مهر

۲۱) انجمن آینده‌نگری ایران

۲۲) انجمن مدیریت فناوری و نوآوری

برگزاری روز همایش ملی روز جهانی آینده

۱) این همایش و نمایشگاه جنبی آن برای اولین بار در سطح ملی به شکل گسترده و فراگیر توسط «موسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی» به عنوان دارنده نخستین نهاد آینده‌پژوهی در کشور (از سال ۱۳۸۳) و مشارکت «پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی» به عنوان اولین و بزرگترین پژوهشگاه علوم انسانی کشور بنا به پیشنهاد موسسه و تایید و درخواست ودجا و ستاد کل ن.م در تاریخ ۱۳ اسفند ماه ۱۴۰۲ برگزار شد.

۲) به اذعان مخاطبان و دست‌اندرکاران آینده‌پژوهی ملی و دفاعی، این همایش بزرگترین و تخصصی‌ترین رویداد آیندپژوهی کشور طی ۱۰ سال اخیر بوده است. (از حیث گستره و تعداد مدعوین (بیش از ۳۰۰ نفر)؛ غنای محورهای موضوعی؛ پنل تخصصی آینده‌پژوهی (۴ سخنرانی تخصصی)، سخنرانان کلیدی (معاون عتف ستاد کل ن.م آقای دکتر مهدی نژاد- معاون توسعه و سیاست‌گذاری معاونت علمی ریاست جمهوری آقای دکتر الیاسی- سفیر و نماینده دائم ایران در یونسکو آقای دکتر پاکتچی).

۳) معرفی رویکرد و برنامه‌های معاونت عتف ستاد کل ن.م (آقای دکتر مهدی نژاد). در این بخش از همایش رویکرد مبنایی و انگاره‌های اصلی نگاه آینده‌گرا توسط معاون عتف ستاد کل معرفی شد. همچنین در ادامه، بستر همکاری‌های علمی و فنی در قالب طرح جهاد علمی معرفی شد که زمینه‌های تعامل و مشارکت بخش ملی و دفاعی را مطرح نمود.

۴) معرفی طرح ملی آینده‌نگاری فناوری (آقای دکتر الیاسی). این طرح که توسط دبیرخانه طرح ملی آینده‌نگاری فناوری (ذیل معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری) اجرا می‌شود، توسط معاون توسعه و سیاست‌گذاری معرفی و نتایج اولیه دلفی سراسری ارائه شده و وبگاه آن جهت مشارکت بیشتر آینده‌پژوهی معرفی شد.

۵) تبیین اهمیت آینده‌پژوهی و لزوم تعاملات بین‌المللی در چالش‌های فراملی بشر (دکتر پاکتچی). این موضوع توسط سفیر و نماینده دائمی ایران در یونسکو در قالب مبحث آینده‌پژوهی و روابط بین‌الملل ارایه شد.

۶) ارایه‌های پنل تخصصی آینده‌پژوهی حول محورهای زیر و با مدیریت آقای دکتر طبائیان صورت گرفت:

- دکتر عیوضی (عضو هیات علمی دانشگاه تهران-دانشکده حکمرانی): الگوی اسلامی ایرانی آینده‌پژوهی و بررسی روند توسعه و چشم‌انداز آینده‌پژوهی در ایران

- دکتر نامداریان (عضو هیات علمی پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران-ایرانداک): نقش آینده‌پژوهی در ارتقاء سیاست‌های توسعه علم و فناوری

- دکتر حسینی مقدم (عضو هیات علمی موسسه مطالعات اجتماعی و تمدنی): هوش مصنوعی و دورنمای آینده‌پژوهی

۷) معرفی بانک جامع آینده‌پژوهی. در این بانک آینده‌پژوهان کشور (۳۰۰ نفر)؛ کتاب‌های آینده‌پژوهی فارسی از سال ۹۴ به بعد (۶۰۰ کتاب)؛ کتاب‌های آینده‌پژوهی انگلیسی سه سال اخیر (۱۵۰ کتاب با متن کامل)؛ مراکز آینده‌پژوهی داخلی و خارجی (۱۰۰ مرکز) و غیره ارایه شده است. از آن جا که توسعه شبکه آینده‌پژوهی به عنوان محور اصلی همایش در نظر گرفته شده بود، این بانک جامع ان شاءالله در سال ۱۴۰۳ در بستر شبکه‌های محلی و احتمالاً اینترنت در دسترس قرار خواهد گرفت.

۸) برگزاری نمایشگاه کتب تخصصی آینده‌پژوهی

۹) برگزاری نمایشگاه فعالیت‌ها و دستاوردهای آینده‌پژوهی سازمان‌های مدعو

۱۰) رونمایی از کتاب دیده بان راهبردی ۱۴۰۲ ودجا. در این اثر، برای نخستین بار با همکاری سازمان‌های دفاعی تابعه ودجا خروجی‌های منتخب دیده‌بانی در زمینه‌های تغییر و تحولات فناوری و صنعت دفاعی در قالب کتاب تنظیم، یکپارچه و منتشر شده است.

۱۱) حسب نظر هیات داوران از برگزیدگان ملی و دفاعی آینده‌پژوهی تقدیر به عمل آمد. در بخش ملی، برگزیدگان آینده‌پژوهی ۱۴۰۲ عبارتند از:

- محور ۱) ناشران در عرصه آینده‌پژوهی: از بین ۴۰ ناشر، انتخاب ۲ ناشر
- جهاد دانشگاهی (به نمایندگی: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی)
- مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری (سازمان برنامه و بودجه کشور)
- محور ۲) کتاب‌های برجسته آینده‌پژوهی از بین ۱۲۰ اثر، و انتخاب از میان ۲۰ اثر برجسته:
- انتخاب دو اثر تالیفی:
- «سیاست‌گذاری علم، فناوری، نوآوری و آینده‌نگاری- دکتر عباس منوریان»
- «آینده‌نگاری راهبردی مبتنی بر رویکرد سناریونویسی- دکتر محمد مهدی ذوالفقارزاده، حیدر نجفی رستافی، کیومرث سمرادجاه»

– انتخاب دو اثر ترجمه‌ای:

– «پادشکننده: آنچه از بی‌نظمی بهره می‌برد- مولف: نیکلاس طالب؛ مترجم: مینا صفری»

– «آینده: سرزمینی بی‌نقشه- چگونه برای آینده‌ای پیش‌بینی ناپذیر آماده شویم- مارگارت هفرنان؛ مترجم: فرخ بافنده

– محور ۳) انتخاب دو آینده‌پژوه:

– آقای دکتر غلامرضا بهروزلک؛ استاد تمام گروه مطالعات سیاسی دانشگاه باقر العلوم «ع»- قم

– آقای دکتر ابراهیم حاجیانی؛ دانشیار و مدیر گروه پژوهش‌های فرهنگی اجتماعی، دانشگاه باقرالعلوم «ع»

اقدامات پس از برگزاری همایش ملی روز جهانی آینده

- (۱) صدور و ارسال گواهی حضور در همایش برای ۳۰۰ نفر
- (۲) برقراری ارتباط و ارسال لوح تقدیر و جوایز برگزیدگان
- (۳) تقدیم لوح تقدیر و قدردانی از سخنران‌ها، اعضای پنل، داوران، کمیته علمی و دست‌اندرکاران همایش
- (۴) تهیه گزارش عملکرد همایش و انعکاس به مبادی ذی ربط
- (۵) تعامل با مراکز و دانشگاه‌های علاقمند به همکاری و زمینه‌سازی برای تعاملات آتی
- (۶) تهیه فیلم روز همایش